

Долежан В. В.

професор кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УТОЧНЕННЯ КОМПЕТЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Розвиток законодавства України, яким визначається правовий статус різних органів держави, відзначається значною рухливістю, особливо у сферах судоустрою, статусу суддів та правоохоронної діяльності. Така тенденція певною мірою прослідковується на прикладі становлення Державного бюро розслідувань (ДБР) (Закон України «Про Державне бюро розслідувань» // Відомості Верховної Ради України. — 2016. — № 6. — Ст. 55).

Відповідно до ст. 1 цього Закону: «Державне бюро розслідувань є центральним органом виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених його компетенції». Це визначення викликає деякі зауваження. Так, навряд чи можна стверджувати, що злочини певного виду відносяться до компетенції Бюро. Очевидно, що це стосується його діяльності із протидії злочинності. Виявлення злочинів, їх припинення і розкриття являє собою по суті не стільки правові засади, скільки зміст і етапи його діяльності.

Виходячи з цього, зазначену норму варто викласти у такій редакції: «Державне бюро розслідувань як центральний орган виконавчої влади здійснює правоохоронну діяльність для запобігання, виявлення, розкриття, припинення протиправних діянь і притягнення їх винуватців до кримінальної відповідальності».

Відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону «Дія Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів виконавчої влади, поширюються на ДБР у частині, що не суперечить Закону «Про Державне бюро розслідувань».

Існування цього застереження, та ще й шляхом його закріплення у спеціальній нормі, вочевидь є зайвим, оскільки сам Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2014 р. (Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 38. — Ст. 385) в жодній статті чи пункті не згадує про діяльність ДБР. І це не є випадковим, оскільки, на відміну від інших традиційних органів державного управління у складі міністерств він має обмежену структуру, до якої відноситься центральний апарат ДБР і всього чотири територіальних управління, що охоплюють частини території України.

Відповідно до ч. 1 ст. 5 Закону «Про Державне бюро розслідувань», воно має опікуватися розслідуванням злочинів, вчинених посадовими особами, які займають особливо відповідальне становище ще відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону «Про державну службу»: особами, по сади яких віднесено до першої-третьої категорій посад державної служби, суддями та працівниками правоохоронних органів, крім випадків, коли ці злочини віднесено до підслідності НАБУ. Відповідна вказівка міститься у ч. 2 цієї статті стосовно НАБУ, заступника Генерального прокурора України — керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, військових злочинів, передбачених у ст.422 КПК України.

Окремі положення Закону про ДБР містять норми, які не мають конкретного смислового навантаження або дублюються.

Зокрема, у п. 5 ч. 2 ст. 4 йдеться про незалежність ДБР. При цьому: «забороняється незаконне втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших фізичних чи юридичних осіб у діяльність Державного бюро розслідувань».

Поряд з цим у п. 5 ч.1 цієї статті задекларована в загальних рисах «заборона незаконного втручання у здійснення повноважень працівників ДБР».

У цій же статті (ч. 2) забороняється «незаконне втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших фізичних і юридичних осіб у діяльність Державного бюро розслідувань».

Цю норму безумовно слід виключити з тексту Закону стосовно вказівок, вимог і доручень. А щодо заборони пропозицій, то такий крок залежить від їх змісту. Зокрема, якщо вони мають правовий і науково-методичний характер, їх, навпаки, слід брати до розгляду і, по можливості, використовувати при вирішенні службових питань. Пропозиції, в тому числі, наукові — це не вказівки, так само, як і рекомендації, які можуть або схвалюватися, або відхилятися, але їх потрібно вивчати, розглядати і приймати відповідні рішення.

У п. 1 ч. 1 статті 12 Закону «Про Державне бюро розслідувань» на його директора покладається відповідальність за діяльність цього органу, зокрема забезпечення законності здійснення силами бюро оперативно-розшукових заходів, досудового розслідування, додержання прав і свобод людини і громадянина.

У зв'язку з цим слід відзначити, що у зазначеній нормі йдеться не про **повноваження**, а про **завдання** при виконанні службових обов'язків. Отож, є всі підстави окремо виділити цю статтю під відповідною назвою у тексті цього закону.

Проте, на жаль, зазначені положення не дістали відображення у чинному Законі України «Про державну службу» від 10.12.2015 р. з

усіма внесеними до нього змінами і доповненнями. Жодного стосунку до вирішення питань компетенції посадових осіб ДБР і навіть згадки про цей орган в тексті зазначеного Закону немає.

На нашу думку, слід повернутись до визначення компетенції ДБР передусім у ч. 5 Закону про ДБР, навівши в ньому повний перелік видів осіб, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону «Про Державне бюро розслідувань».

Досить оригінальною новацією в регламентації досудового розслідування видається норма ч. 1 ст. 8 Закону «Про Державне бюро розслідувань», відповідно до якої для одержання заяв і повідомлень про злочини, віднесені до підслідності ДБР створюється спеціальна телефонна лінія, а також забезпечується подання таких заяв і повідомлень, у тому числі без зазначення прізвищ, імені та по батькові заявника через офіційний веб-сайт Державного бюро розслідувань та засоби електронного зв'язку. Особливістю цього спілкування є те, що одним з його учасників є анонім, мотиви звернення якого до органу ДБР далеко не завжди продиктовані державними та суспільними інтересами. Можливо, через якийсь час варто узагальнювати результати такого спілкування, щоб на розсуд керівника або іншої відповідальної особи ДБР вирішити питання про доцільність його продовження.

Як прогалину в Законі «Про Державне бюро розслідувань» можна, на наш погляд, розглядати відсутність норм щодо дисциплінарної відповідальності посадових осіб ДБР за прояви бездіяльності і порушення закону у службовій діяльності, в тому числі, порушення прав і свобод людини. З урахуванням цього потрібно передбачити види дисциплінарних стягнень і компетенцію відповідних посадовців стосовно їх застосування.

Селезньов В. А.

доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ УКРАЇНИ

Згідно з законом України про ДБР, прийнятим 12 листопада 2015 року, підписаного Президентом 14 січня 2016 року, набраного чинності 1 березня 2016 року, даний орган у своїй діяльності керується Конституцією України, кримінально-процесуальним кодексом України